

Sebastian Szulc¹

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi

Nacjonalizm w przeszłości i czasach obecnych w Europie

Przedmiotem pracy są zagadnienia związane z problematyką dotyczącą funkcjonowania jednego z najbardziej znanych, a zarazem kontrowersyjnych nurtów polityczno-społecznych, jakim z pewnością jest nacjonalizm. Ze względu na dużą obszerność tematu celem pracy będzie obszar tzw. starego kontynentu, czyli Europy. To właśnie ona była kolebką wielu ruchów, partii, ugrupowań o trendach populistycznych i nacjonalistycznych. Z czasem wywarły one nieodwracalny wpływ na bieg wydarzeń. Trzeba jednak dodać, iż nacjonalizm z powodzeniem rozwijał się również na innych kontynentach.

Wielowymiarowość tematyki pracy wymusza zdecydowane wykroczenie poza ramy nauk o polityce i sięgnięcie po różne zagadnienia będące przedmiotem badań i zainteresowań dla tak wielu dziedzin, jak choćby historia, socjologia czy psychologia. Zapoznając się z powyższą pracą, czytelnik będzie stopniowo poruszać się w sferach różnych dziedzin wiedzy, co jest uzasadnione wymagającym charakterem tematu pracy, a przede wszystkim jego podmiotu. Poprzez szerszą analizę problematyki związanej z tym tematem uzyskano pełniejszy wymiar pracy, czego przykładem jest między innymi rys historyczny, w którym zwraca się uwagę na źródło podstawowego terminu. Wspomniane dziedziny naukowe będą się wzajemnie uzupełniać, tworząc przejrzyste tło dla całego opracowania, i w ten sposób nabierze ono pełniejszego wymiaru.

Na wybór tematu pracy istotny wpływ miały zainteresowania badawcze autora, które w bardzo dużym stopniu były skupione wokół zagadnień związanych z nacjonalizmem i sposobem, w jaki oddziaływał on na politykę oraz nastroje społeczne w poszczególnych krajach. Można to zaobserwować zwłaszcza w obecnych czasach, kiedy wzrasta słupek poparcia dla wszelkich ruchów o prawicowo-narodowej maści.

---

¹ Praca napisana pod kierunkiem prof. zw. dr. hab. Marka J. Malinowskiego.

Przyczyniły się do tego elementy wewnętrzne, takie jak: sytuacja polityczna, ekonomiczna czy społeczna oraz elementy zewnętrzne, na które złożył się całokształt determinantów i sytuacji mających wpływ na obraz sytuacji choćby w Europie Środkowo-Wschodniej².

Można z całą pewnością stwierdzić, że stare porzekadło mówiące, iż „historia zatacza koło”, staje się w tym przypadku jak najbardziej aktualne. Jest to widoczne na przykładzie Niemiec z lat 30. ubiegłego wieku. Wówczas Adolf Hitler, opierając się na populizmie i antysemickich przesłankach, doszedł do władzy, wykorzystując krytyczną sytuację Niemiec, na którą złożył się kryzys ekonomiczny i ogólne niezadowolenie społeczeństwa niemieckiego wynikające z postanowień Traktatu Wersalskiego. Narodził się wtedy totalitarny system władzy, który cechował zarówno hitlerowska III Rzesza, jak i stalinowski Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich. Nie możemy pominąć także nacjonalistycznych nastrojów społecznych w takich krajach, jak Włochy, gdzie Benito Mussolini stanął na czele faszystowskiego rządu, oraz Hiszpania kierowana przez generała Francisca Franco. W obydwu przypadkach mamy do czynienia z modelowym autorytaryzmem, który charakteryzuje: ograniczony pluralizm przejawiający się głównie w systemie monopartyjnym, cechuje go również elitarność form działalności publicznej³. Powyższy obraz pokazuje, jak nacjonalizm przenosił się na inne kraje, wykorzystując podobne czynniki mające wpływ na jego powstanie, ale i ogólne tendencje i nastroje panujące w tym okresie w Europie, jak i na świecie.

To właśnie aktualność głównego podmiotu pracy stała się bezpośrednim impulsem do podjęcia tematu nacjonalizmu, którego piętno zmieniło losy niejednego z państw.

Główną hipotezą pracy jest wyartykułowanie, jak nacjonalizm wpływa i wpływał na życie wybranych narodów europejskich. Wymienię główne zagrożenia wynikające z szerzenia się tej ideologii. Pokażę, jak narody nie mogą sobie poradzić z demagogią nacjonalizmu i jak opisywana idea szerzy się najpierw w umysłach jednostek, by potem ogarnąć całe społeczeństwo. Wskażę również na elementy czyniące nacjonalizm popularnym wśród mas, takie jak spory i kontrowersje na tle terytorialnym i narodowościowym, gdyż bardzo często istotne problemy były zakorzenione w świadomości danego społeczeństwa i pochodziły z czasów bardziej odległych, a iskrą do wybuchu konfliktu stawały się spory graniczne. Innym elementem były uwarunkowania ekonomiczno-społeczne wpływające w dużym stopniu na rozwój nacjonalizmu w poszczególnych państwach. Można to było zaobserwować, patrząc na dzieje ludzkości, w których niejednokrotnie istotną przyczyną różnorodnych zamieszek, przewrotów czy konfliktów był czynnik ekonomiczny⁴.

Przy pisaniu pracy opierałem się na następujących metodach badawczych: metodzie porównawczej, historycznej, monograficznej, ale i analizie treści dokumentów, artykułów, zdjęć. W pracy nie zabrakło również wielu innych technik badawczych, pomocnych przy pisaniu.

² S. Wojciechowski, *Nacjonalizm w Europie Środkowo-Wschodniej*, „Atla 2”, Wrocław 1999, s. 135.

³ K. A. Wojtaszczyk, *Współczesne systemy polityczne*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne. Warszawa, 1992, s.35.

⁴ S. Wojciechowski, op. cit., s. 93.

Praca składa się z pięciu rozdziałów, które są odpowiednio podzielone na podrozdziały. W rozdziale pierwszym zdefiniowano pojęcie nacjonalizmu, tak aby czytelnik mógł zapoznać się z tematem pracy. Dokonano ponadto analizy nazwy omawianego słowa. Następnie przedstawiono zjawiska i pojęcia pokrewne wobec nacjonalizmu, takie jak: etnocentryzm, ksenofobia, szowinizm, rasizm, który zwłaszcza w ostatnim czasie coraz bardziej przybiera na sile. Przypomnijmy, że to właśnie prześladowania na tle rasowym były głównym filarem polityki nazistów, „Silnie oddziaływały na frazeologię faszystowską doktryny rasistowskie rzekomo dowodzące „misji” historycznej”⁵, czyniąc przy tym całe zło, które doprowadziło do Holocaustu.

W rozdziale drugim skupiłem się na głównych nurtach nacjonalizmu w XIX wieku. Podjąłem temat nastrojów społecznych, które doprowadziły do wzrostu poparcia dla narodowych socjalistów w Niemczech oraz włoskich faszystów. Trzeci rozdział pracy poświęcony jest rozwojowi nacjonalizmu w dzisiejszej Europie oraz czynnikom, jakie wpłynęły na jego popularność. Rozdział czwarty jest zestawieniem najbardziej znanych i wpływowych ugrupowań politycznych w XXI wieku w Europie. Przedstawione zostały programy i poglądy przywódców najbardziej znanych europejskich partii, takich jak Fidesz, Swoboda czy Front Narodowy. Rozdział piąty pracy poświęcony został wpływowi nacjonalizmu na współczesną Europę, na jej społeczeństwo i rozwój. W szerszym stopniu została podjęta problematyka i konsekwencje rozprzestrzenienia się nacjonalizmu w systemie demokratycznym.

W pracy wykorzystano różnorodne źródła o charakterze interdyscyplinarnym. Do tego celu wykorzystanych zostało wiele publikacji naukowych, w tym książek z różnych dziedzin naukowych, licznych artykułów prasowych (wywiady), strony internetowe, portale internetowe, media elektroniczne w postaci danych transmisji z takich stacji, jak: TVN, Polsat, Superstacja, TVP, Russia Today, BBC, Reuters. Jednym z głównych filarów bazy źródłowej pracy stały się słowniki naukowe różnych wydawnictw.

Bibliografia

Bartyzel J., Góra-Szopiński D., *Nacjonalizm a konserwatyzm*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2010.

Malendowicz P., *W drodze do władzy... Nacjonalistyczne projekty państw Europy XXI wieku*, Wąbrzeskie Zakłady Graficzne, Bydgoszcz–Wąbrzeźno 2017.

Sylwestrzak A., *Historia doktryn politycznych i prawnych*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1995.

Wojciechowski S., *Nacjonalizm w Europie Środkowo-Wschodniej*, „Atla 2”, Wrocław 1999.

Wojtaszczyk K.A., *Współczesne systemy polityczne*, WSiP, Warszawa 1992.

⁵ A. Sylwestrzak, *Historia doktryn politycznych i prawnych*, Wydawnictwa Prawnicze PWN, Warszawa 1995, s. 404.